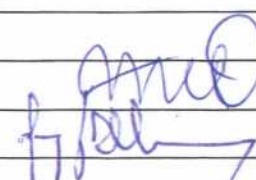
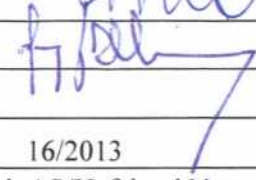

KE-notat 16/2013

Søker/sak:	Kjølen Vindpark AS/Kjølen vindkraftverk		
Fylke/kommune:	Østfold/Aremark og Halden		
Ansvarlig:	Arne Olsen, KE	Sign.:	
Saksbehandler:	Jørgen Kocbach Bølling, KE	Sign.:	
Dato:	03 JUN 2013		
Vår ref.:	NVE 201001191-236	KE:	16/2013
Sendes til:	Olje- og Energidepartementet, Kjølen Vindpark AS/Hafslund Nett AS, Aremark og Halden kommuner og klager i saken.		

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

Kjølen Vindpark AS/Hafslund Nett AS – Kjølen vindkraftverk og tilhørende nettilknytning - Sammenfatning og vurdering av klager på NVEs vedtak om avslag på søknad om konsesjon

Innhold

1	Konklusjon.....	1
2	Innledning.....	2
3	Innkomne klager	2
4	NVEs vurdering av klagen.....	6
4.1	Innledning	6
4.2	Virkninger for sammenhengende naturområde	6
4.3	Rødlisterarter.....	8
4.4	Gammelskog	9
4.5	Avstand fra vernede områder.....	10
4.6	Tap av INON	10
4.7	Driftstider og prosjektøkonomi.....	11
4.8	Kommunens behandling av saken	11
4.9	Regional behandling av saken	11
4.10	Andre virkninger.....	12
5	Oppsummering	12

1 Konklusjon

I vedtak av 01.03.2013 meddelte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) avslag på søknadene om konsesjon for Kjølen vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Aremark og Halden kommuner, Østfold fylke. NVE har mottatt seks klager på vedtaket om avslag på konsesjon.

NVE opprettholder avslaget på søknadene om konsesjon fra Kjølén Vindpark AS og Hafslund Nett AS. Dersom departementet mener at den informasjonen som er fremlagt i innkomne klager tilsier at det bør gjennomføres en fullstendig vurdering av alle sidene av prosjektet er NVE positive til å gjennomføre dette.

2 Innledning

NVE avsto 01.03.2013 søknadene fra Kjølén Vindpark AS og Hafslund Nett AS om å bygge og drive Kjølén vindkraftverk med tilhørende nettilknytning. Vindkraftverket var planlagt lokalisert i Aremark kommune, med nettilknytning frem til Halden transformatorstasjon i Halden kommune, Østfold fylke. Vindkraftverket var planlagt med installert effekt på inntil 130 MW.

Konsesjonsbehandling etter energiloven er en avveining mellom tekniske og økonomiske forhold og miljøvirkninger i vid forstand. Hvis et omsøkt anlegg ansees å være til større fordel for samfunnet enn ulempene, kan det gis konsesjon etter energiloven. I konsesjonsbehandlingen må mange forhold veies opp mot hverandre. Alle vesentlige forhold som kommer frem gjennom konsesjonsprosessen vurderes og hensyntas ved skjønnsutøvelsen. De som har klaget på NVEs vedtak er uenige i NVEs skjønnsutøvelse.

Følgende har påklaget vedtaket:

- Aremark Næringsforum
- Forhandlingsutvalget for grunneiere v/Holth
- Grunneiere i planområdet v/Bøhn m.fl.
- Felles brev fra barnefamilier og unge i Aremark
- Havass Skog SA
- Kjølén Vindpark AS

I dette notatet har NVE sammenfattet de innkomne klagen og kommentert de vesentligste klagegrunnene som er blitt fremsatt. NVE viser også til våre vurderinger i vedtak av 01.03.2013.

3 Innkomne klager

Aremark Næringsforum skriver i brev av 15.03.2013 at de klager på vedtaket fordi tiltaket vil ha stor betydning for næringsutviklingen i Aremark, og fordi prosjektet i virkeligheten har støtte i lokalbefolkningen. De mener det er galt å hevde at tiltaket ikke har kommunal tilslutning, da de mener at kommunestyrets vedtak om å si nei til konsesjon ikke representerer lokalbefolkningens syn på saken. Dette begrunnes med at flere kommunestyrerepresentanter valgte å stemme i strid med en positiv folkeavstemning i kommunen. Videre mener de at det er galt å hevde at tiltaket ikke har regional tilslutning. Dette begrunnes med at fylkestinget har vedtatt støtte til tiltaket, på tross av en negativ innstilling fra fylkesrådmannen. Videre beskrives Fylkesmannens rolle i saken. Fylkesmannen er negativ, men det poengteres at Fylkesmannen representerer staten, ikke fylket. De mener at det først og fremst er Fylkesmannen som står bak argumentasjonen for å bevare det sammenhengende naturområdet Ankerfjella, Vestfjella, Trømborgfjella og Rødnesfjella, og at dette er en argumentasjon som ikke har støtte verken lokalt eller regionalt. De skriver også at NVE har unnlatt å kommentere problemet med at Fylkesmannen opptrer i så mange sammenhenger i denne saken, noe som etter deres mening blant annet har vært avgjørende for at det positive vedtaket i kommunestyret ikke ble stående. For øvrig beskriver de viktigheten av ikke å båndlegge det aktuelle området for næringsutvikling. Dette vil både frata grunneiere retten til å forvalte egen eiendom, og det vil gi store negative virkninger for næringsutvikling i kommunen, som allerede har fått store arealer vernet.

Forhandlingsutvalget for grunneiere v/Holth m.fl. skriver i brev av 19.03.2013 at de representerer 98,6 % av grunneierne i planområdet. Klagen innledes med en vurdering av Fylkesmannen og fylkeskommunens behandling av saken. Det konstateres at et bærende argument for avslaget er fragmenteringen av det NVE kaller det siste større sammenhengende naturområde i Østfold. Her stiller de spørsmål til hva som ligger i ordet fragmentering, og påpeker at området fra før er fragmentert av en rekke fylkesveier, skogsbilveier og Haldenvassdraget. De mener at det finnes en rekke områder i Østfold som er mindre fragmentert. Området er ikke vurdert som et viktig friluftss- og rekreasjonsområde.

Vedrørende naturmangfold skriver de at NVE har en upresis tilnærming til rødlistede arter. Av de 22 rødlisteartene NVE nevner inkluderes både CU, VU og NT listede arter. Av disse er bare 2 arter kategorisert under den strengeste vernekategorien CU. En art, hubro er kategorisert i den nest strengeste kategorien EN. 8 arter er kategorisert i den tredje strengeste kategorien VU. De andre er såkalte NT - nær truede arter.

De to artene med strengest vern, ulv og ål, er ikke grunneierne kjent med at eksisterer i området. Hubroen oppgis lokalisert 4 km fra området. Det påpekes at NVE har fremhevet VU arten nattavn, som en av de viktigste artene i området. I den forbindelse vises det til en vedlagt ny rapport om arten, som konkluderer med at arten ikke er så truet som artsdatabankens beskrivelse skulle tilsi, og at det er stor usikkerhet om faktiske virkninger av et vindkraftverk for arten. De kan ikke se at virkninger for denne arten kan legges til grunn for et avslag for Kjølen vindkraftverk. Videre skriver de at artene ål og salamander heller ikke påvirkes av et vindkraftverk. Det skrives at det aldri har vært gjennomført så grundige kartlegging av naturmangfold i vindkraftverk, med etter deres mening et magert resultat. Dersom virkninger for naturmangfold legges til grunn for dette avslaget må NVE etter deres mening avslå alle vindkraftverk i innlandet.

Grunneierne mener at NVE fremstilling av alder på skog og vegetasjonstyper i planområdet er feil. Her påpekes spesielt de tre områdene som er fremhevet i NVEs vedtak, Lauvliene, Snupperås og Tilleråsen. I denne sammenheng vises det til en vedlagt rapport om biologisk mangfold i området, skrevet i forbindelse med konsekvensutredningen av vindkraftverket. Her fremgår det at det er betydelige svakheter og feil i det arbeidet som er lagt til grunn for utredningene. Skogverdier i nevnte områder hevdes å være betydelig lavere enn det som legges til grunn for NVEs vedtak. De mener også at det er feil i NVEs vektlegging av dette, og opplyser at skogverdiene i planområdet i gjennomsnitt er lavere enn gjennomsnittet i Aremark kommune.

Vedrørende INON skriver grunneieren at det er mange feil i måten dette er presentert på. Feilene knyttes både til sammenligningsgrunnlaget i fylket og til planområdet. De mener at det er feil at det ikke er hytter i området og at eksisterende betongfundamenterte damanlegg bør påvirke INON - registreringen. De mener for øvrig at Fylkesmannens INON-registrering er lite troverdig sett i lys av Fylkesmannens kamp mot vindkraftverket.

Vedrørende vernegrenser skriver grunneierne at det gjøres forsøk på å bruke barskogvernet som grunnlag for å avslå søknaden, og de stiller spørsmål til om vernegrensene gjelder, eller om også verneformålet har et stort bufferareal utenfor vernesonene. Dette mener de er feil. I denne sammenheng vises det til avstander fra forskjellige vernede områder. De skriver at landbruket allerede har krevende rammevilkår og at ytterligere vern vil gjøre det enda vanskelig å utnytte egen eiendom. De påpeker også at Aremark kommune har lite industri, og behov for flere arbeidsplasser. På dette grunnlag bes vedtaket endret til fordel for etablering av Kjølen vindkraftverk.

Grunneiere i planområdet v/Bøhn m.fl. skriver i brev av 21.03.2013 at debatten i for liten grad har berørt virkningene ny fornybar energiproduksjon vil ha i et klimaperspektiv. Videre finner de det

underlig at NVE har vektlagt betydningen av den grønne aksen i avslaget, og begrunner dette med at det finnes mange større og mer sammenhengende skogområder i denne delen av Norge og Sverige, og også i Østfold. Videre påpeker de at aktivt skogbruk, med bygging av veier og hogst gjennom 35 år har totalt forandret planområdet, og at dette ikke er et villmarksområde. I denne sammenheng fremhever de at NVE ikke har vektlagt at planområdet har lavere andel hogstmoden skog enn resten av Aremark. De skriver også at denne saken har en historie fra Fylkesmannens miljøvernavdelings verneforsøk i det samme området på 1970 tallet.

Grunneierne mener at den kommunale behandlingen av dette prosjektet er meget kritikkverdig. De påpeker at det i folkeavstemningen ble flertall for konsesjon. Resultatet av lovlighetsklagen, der en av representantene ble funnet inhabil, medførte at kommunen endret sitt vedtak fra ja til nei. De mener at en av de tre representantene bak lovlighetsklagen var inhabil, og påpeker at denne representanten i etterkant har søkt om anlegging av et hyttefelt i strid med Kjølen vindkraftverk. Grunneierne har heller ikke forståelse for at den ene representanten ble funnet inhabil når både en jurist i KS og kommunestyret har funnet ham habil. Dette vedtaket fra Fylkesmannen er også i etterkant blitt kritisert av professor dr. juris. Geir Woxholt. I det siste kommunestyrevedtaket mener de at flere av representantene var inhabile. På ovennevnte grunnlag mener de at kommunestyrets vedtak ikke kan tillegges vekt, men at folkeavstemningen og partienes syn bør være avgjørende.

Grunneierne påpeker at 98,6 % av grunneierne i planområdet er positive til tiltaket, og mener at dette bør tillegges vesentlig vekt. Det påpekes at området ikke har noen vernestatus eller status som område for frivillig vern. Vedtaket vurderes derfor som et direkte angrep på grunneiernes rettigheter til å benytte egen eiendom. De har heller ingen forståelse for at tap av INON er brukt som argument for avslaget. For det første mener de at driftsveier, hogstflater, demninger og spor etter mennesker påvirker området. For det andre vil det bli bygget ytterligere skogsbilveier helt uten begrensning. På dette grunnlag stiller de spørsmål til hvorfor INON brukes som et begrensende argument for vindkraft, når det ikke gjøres i andre sammenhenger, og ber om at vedtaket snus til fordel for en realisering av Kjølen vindkraftverk.

I et felles brev fra barnefamilier og unge i Aremark av 22.03.2013 påpekes det at de representerer et flertall av Aremarks unge og barnefamilier. De påpeker kommunens dårlige økonomi, og skriver at eiendomsskatt og økt skatteinngang fra prosjektet ville mer enn dekket underskuddet i den kommunale sektor og sikre forsvarlig drift av kommunen. Videre viser de til at folkeavstemningens positive resultat er i strid med det kommunale vedtaket, som de hevder er fundamentert på til dels inhabile kommunestyreprerantar. Det påpekes at habiliteten til de som stemte nei aldri ble vurdert, og det hevdes at flere av disse har direkte økonomisk ulempe av vindkraftverket i form av nærhet til boliger, hytter, slektskap og planer om hyttefelt i det samme området. Det hevdes også at flere av representantene representerer eldre innflyttere med andre mål for tilværelsen enn de som vokser opp her. På dette grunnlag vurderes ikke det kommunale vedtaket som i tråd med folkets vilje. Avslutningsvis påpeker familiene behovet for ny næringsutvikling og nye arbeidsplasser i kommunen. De mener at tiltaket gir store nye muligheter, og at ulempene klart overgår av fordelene ved prosjektet. På dette grunnlag bes tiltaket snudd til fordel for en etablering av tiltaket.

Havass Skog SA skriver i brev av 22.03.2012 at argumentene som er brukt for avslaget er vage og delvis feilaktige, og at det er uheldig hvis denne argumentasjonen blir stående da det kan sette føringer for senere næringsutvikling i området. På dette grunnlag ber de om at saken vurderes på nytt. Havass Skog SA viser først til argumentet om tiltakets virkninger for et sammenhengende naturområde. De mener argumentet er uklart fordi NVE også skriver at området ikke har spesielt viktige rekreasjons- og friluftsverdier. Videre skriver de at NVE har sett vekk fra at området er oppstykket av et nettverk av veier, herunder europaveien E-18, fylkesveier og mindre offentlige veier og skogsbilveier. De skriver

også at området ikke er skjermet for næringsutvikling i offentlige planer av betydning, og viser til at fylkestinget i Østfold har godkjent vindkraftplanen.

Havass Skog SA mener at det er misvisende at det hevdes å være registrert 22 rødlistede fuglearter innen området. De opplyser at kun to fuglearter er innefor gruppen VU-CR. En av disse, hubro, hekker 4 km fra plangrensen, og kan ikke tillegges vekt. En vedlagt ny utredning om arten nattravn viser at denne ikke lenger kan vurderes som truet. De mener at det neppe vil være mulig å finne større skogområder med færre artsregistreringer i distriktet. Videre mener de at argumentet om at flere arter med potensielle forekomster vil heve verdien på området ikke kan tillegges vekt.

Vedrørende virkninger for gammelskog vurderes dette som overvurdert. Det vises til at NVE nevner områdene Lauvliene, Snupperås og Tillerås. I denne sammenheng fremlegges en vedlagt biologisk rapport, som tilbakeviser at disse områdene er viktige gammelskogområder. Havass Skog SA er ikke kjent med at det foreligger reelle planer for frivillig vern av skog i planområdet. Videre advarer de mot å vektlegge områder som er trukket fra verneprosesser, og buffersoner rundt eksisterende vernede områder. Dette vil gjøre det effektive vernet større enn kompensasjonen, og gjøre fremtidige verneprosesser vanskeligere. Havass Skog SA er også kritiske til vektlegging av INON. De mener at begrepet ikke har politisk forankring, og at reelle virkninger er omdiskutert, blant annet som følge av at Skollenborgvassdraget er demmet opp for senere kraftproduksjon.

Kjølen Vindpark AS skriver i brev av 22.03.2013 at en vesentlig årsak til deres klage er at det er fremkommet ny og viktig informasjon om temaer som er omtalt i vedtaket, først og fremst knyttet til biologisk mangfold. Videre mener de at NVEs beskrivelse av rødlistearter er upresis, og at det gir et misvisende bilde på verdiene i planområdet. Det påpekes at konsekvensutredningens beskrivelse av 22 rødlistearter gjelder influensområdet, ikke i planområdet. Av de 22 artene er det kun seks arter som hekker/er observert i planområdet, og av disse er bare to arter vurdert som truet. Nær truede arter (NT arter) skal i følge Artsdatabanken ikke omtales som truet. Det påpekes at NVE i sitt vedtak har fremhevet arten nattravn, en av åtte arter klassifisert som sårbar (VU). Etter utredningene er det gjennomført supplerende kartlegging av arten, og Multiconsult har i en ny vurdering blant annet skrevet at det er grunn til å anta at det nasjonale bestandsestimatet er basert på for dårlig datagrunnlag, og at anslaget er for lavt. De mener at en mer omfattende kartlegging i Norge ville medført en nedjustering fra sårbar til nær truet (NT). I Sverige ble det nasjonale bestandsestimatet tredoblet, til 7000 par, etter en riksdekkende kartlegging i 2007. Arten er registrert som nær truet i Sverige, og livskraftig i Danmark og Finland. Videre opplyser de at nattravnens status som sårbar har vært en viktig faktor for vurderingen av vindkraftverkets virkninger for biologisk mangfold. En eventuell nedjustering fra VU til NT ville derfor også medført en nedjustering av virkninger for biologisk mangfold. Dette er informasjon NVE ikke hadde ved avslagstidspunkt, og Kjølen Vindpark AS ber derfor om en ny vurdering mot naturmangfoldloven §§ 5, 8-12.

Vedtaket inneholder etter Kjølen Vindpark AS sin vurdering både faktafeil og misvisende beskrivelser hva gjelder brukstimer og produksjonsestimater, noe som kan føre til misforståelser om økonomien i prosjektet. For det første skriver de at årsmiddelvind i 120 m høyde er beregnet til 6,9 m/s, ikke 6,7-6,9 m/s. Det lavere anslag referer til et ikke omsøkt alternativ. Videre mener de at NVEs sammenligning med de fremlagte driftstimene i E.ON Vind Sverige AB vindkraftprosjekter i Marker er misvisende. Dette skyldes at søknaden i Marker er basert på en annen vindturbin enn det som er benyttet i beregningene for Kjølen vindkraftverk. De skriver at E.ON Vind Sverige AB også har gjort beregninger for samme turbintype som det er benyttet i Aremark, og kommet til et sammenlignbart resultat med deres beregning på 3285 brukstimer på merkeeffekt. Både dette og beskrevne erfaringer fra bruken av den aktuelle vindturbinen i utlandet tilsier etter deres mening at det bør festes tillit til fremlagte estimat for driftssteder og økonomi i prosjektet. De opplyser for øvrig at det er igangsatt

SODAR-vindmålinger i planområdet, og at de første resultatene av dette vil bli tilgjengelig i september 2013.

Kjølen Vindpark AS mener at NVE har vurdert og vektlagt den kommunale og regionale tilslutningen til prosjektet på en upresis måte. De påpeker at Østfold fylkeskommune gjennom fylkestingets vedtak av 25.10.2012 har anbefalt at det meddeles konsesjon. I den regionale planen for vindkraft fremgår det at planområdet er angitt som et område som er uegnet for vindkraft, men det påpekes at fylkeskommunen enstemmig har vedtatt at den regionale planen ikke skal gjelde tiltak som er omsøkt før oktober 2012. Den aktuelle vindkraftplanen er derfor ikke en del av den regionale planen. Når det gjelder den kommunale behandlingen av tiltaket påpeker de at kommunen er en viktig høringspart, men at kommunestyret ikke har rettslig veto. Kjølen Vindpark AS mener at kommunestyret av flere grunner har gjort vedtak i strid med folkets vilje, og at det bør legges større vekt på den avholdte folkeavstemningen og på vedtak fra de politiske partiene i kommunen. De informerer også om at det er stor støtte for prosjektet blant grunneierne, og at det er inngått avtaler for nær 99 % av planområdet.

Vedrørende argumentasjonen for å beholde det sammenhengende naturområdet i Østfold skriver de at vurderingen av virkninger er tillagt for stor vekt i NVEs avgjørelse, spesielt i lys av den ordinære skogshogsten som har pågått i en årrekke og som vil fortsette i årene fremover. Vedrørende INON skriver de at NVE tar feil når de skriver at tiltaket vil medføre bortfall av minimum 2,8 km². Dette er etter deres vurdering et tall på maksimaltap. Muligheten for å ta i bruk de regulerte dammene i kraftproduksjon fremheves og det påpekes at en flytting av mellom fem og ti vindturbiner vil redusere tap av INON kraftig. Dette er ikke vurdert av NVE som et avbøtende tiltak.

Kjølen Vindpark AS har inngått en avtale om utbygging med utbyggingselskapet Arise Windpower, som også står bak ovennevnte SODAR-måling. Dette sees i sammenheng med fristen for det norsk-svenske sertifikatmarkedet i 2020.

Som et vedlegg til klagen fra Kjølen Vindpark AS ligger en rapport av 13.03.2013 om nattravn, utarbeidet av konsultantselskapet Multiconsult AS. Denne er også lagt ved flere andre klager, og sammenfattes derfor her. Her fremgår det at nattravn på verdensbasis, herunder i Danmark og Finland er vurdert som livskraftig. I Sverige er arten vurdert som nær truet, men i Norge er arten listet som sårbar. Østfold er hovedområdet for artens utbredelse i Norge. Det kan se ut til at arten ikke flyr så høyt og at den har en flygedyktighet som gjør at den ikke vil være spesielt utsatt for kollisjonsrisiko med vindturbiner. Arten kan være utsatt i forbindelse med arealbruksendringer. Dette må sees i lys av at arten hekker på høyder hvor vindturbiner kan plasseres. I rapporten fra Multiconsult skriver de at oppfølgende studier fra vindkraftverk i drift vil gi mer informasjon om hvilken grad støy fra vindturbiner vil påvirke kommunikasjon, kurtise/spill og hekkesuksess for nattravn. Videre anbefaler de at det gjennomføres en nasjonal kartlegging av nattravn, for å sikre et bedre bilde på artens utbredelse i Norge.

4 NVEs vurdering av klagen

4.1 Innledning

Flere av argumentene som legges frem i innkomne klager omtaler de samme forhold. NVE vil derfor i det følgende vurdere innkomne merknader tematisk.

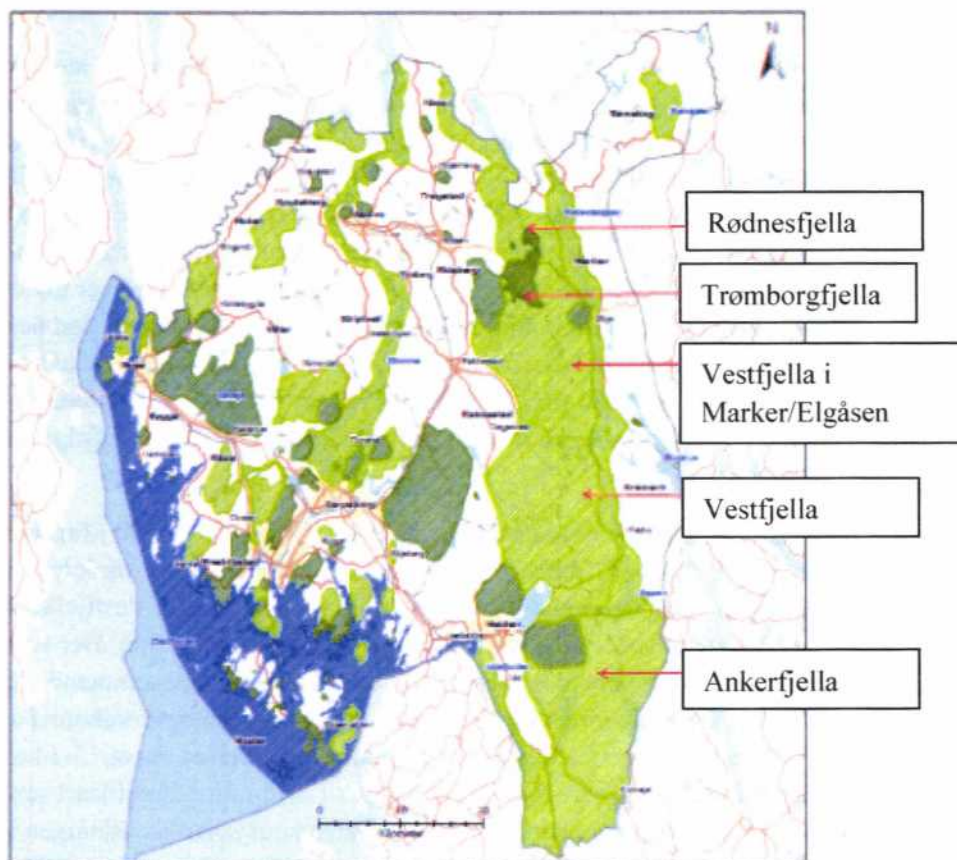
4.2 Virkninger for sammenhengende naturområde

I flere av de innkomne klagenes stilles det spørsmål til NVEs vektlegging av det sammenhengende naturområdet Ankerfjella, Vestfjella, Trømborgfjella og Rødnesfjella. NVE har i vedtaket sagt at planområdet ikke vurderes som et spesielt viktig rekreasjons- eller friluftslivsområde, men at det i

denne saken vektlegges at området er en del av et større sammenhengende naturområde. I klagen stilles det da spørsmål til hva NVE mener med at en eventuell realisering av prosjektet vil fragmentere dette området. Det påpekes at området fra før er fragmentert av en rekke veier, herunder E-18, fylkesveier, skogsbilveier og Haldenvassdraget. Flere hevder at det finnes en rekke områder i Østfold som er mindre fragmentert, og det påpekes at det også finnes nærliggende større skogsområder i Sverige. Videre skrives det at aktivt skogbruk, med bygging av veier og hogst gjennom 35 år totalt har forandret planområdet, og at dette ikke er et villmarksområde. Havass Skog SA mener at området ikke er skjermet for næringsutvikling i offentlige planer. Flere mener at det først og fremst er Fylkesmannen som står bak argumentasjonen for å bevare det aktuelle sammenhengende naturområdet, og at dette er en argumentasjon som ikke har støtte verken lokalt eller regionalt. Det påpekes at dette også har en historie fra Fylkesmannens miljøvernaveidings verneforsøk i det samme området fra 1970-årene.

For å illustrere det sammenhengende naturområdet har NVE hentet følgende kart over friluftsliv fra regional plan for vindkraft i Østfold. På kartet har NVE navnsatt de fire omtalte "fjellaområdene". I tillegg har vi navnsatt området Vestfjella i Marker der selskapet E.ON Vind Sverige ikke har fått tillatelse av kommunen for etablering av en målemast for vindkraft i sitt vindkraftprosjekt kalt Elgåsen vindkraftverk. Marker kommune har begrunnet dette med at målemasten var søkt lokalisert i Vestfjella, som er et område som ønskes vernet for vindkraftbygging.

Illustrasjon – Temakart friluftsliv – regional plan for vindkraft i Østfold

NVE konstaterer at klagere har rett i at det omtalte området ikke er et sammenhengende villmarksområde uten påvirkning fra annen infrastruktur. Dette har heller ikke blitt lagt til grunn for NVEs argumentasjon i avslaget for Kjølén vindkraftverk. Det går blant annet en rekke både mindre og større veier gjennom området. Det er også riktig at det i store deler av området drives aktivt skogbruk,

og at dette påvirker området på en måte som gjør at manges definisjon på villmark ikke er beskrivende. Samtidig mener NVE at illustrasjonen over gir et relativt klart bilde på hva NVE mener med at dette området har en spesiell status som relativt uberørt i et fylke med høy befolkningstetthet. Dette har etter NVEs vurdering støtte i flere regionale planer, herunder regional plan for vindkraft selv om denne planen ikke omhandler anlegg omsøkt før oktober 2012. NVE mener også at å vektlegge området som et sammenhengende naturområde har støtte i flere kommuner, som eksemplet viser med Marker kommunes klare standpunkt mot Elgåsen vindkraftverk.

Flere klageinstanser beskriver viktigheten av at vedtaket ikke fattes på en slik måte at det båndlegger det aktuelle området for fremtidig næringsutvikling. Det vil både frata grunneiere retten til å forvalte egen eiendom, og vil gi store negative virkninger for næringsutvikling i kommunen, som allerede har fått store arealer vernet. Det påpekes at området ikke har noen vernestatus eller status som område for frivillig vern. Vedtaket vurderes derfor som et direkte angrep på grunneiernes rettigheter til å benytte egen eiendom.

Et vindkraftverk som det omsøkte Kjølén vindkraftverk med 130 MW sentralt i det sammenhengende naturområdet gir etter NVEs vurdering virkninger for naturområdet, som er langt mer inngripende enn annen aktuell infrastruktur og næringsutvikling. NVE kan på dette grunnlag ikke se at vedtaket om å si nei til vindkraftverket legger vesentlige føringer for annen fremtidig næringsutvikling.

4.3 Rødlisterarter

Flere klageinstanser mener at NVEs beskrivelse av rødlisterarter er upresis, og at dette gir et misvisende bilde av verdiene i planområdet. Det påpekes at det aldri har vært gjennomført så grundig kartlegging av naturmangfold i vindkraftverk, og de mener at resultatet viser et lavt konfliktnivå. Videre påpekes det at de 22 rødlisterartene NVE viser til knyttes til både plan- og influensområdet, ikke bare planområdet. Kjølén Vindpark AS opplyser at av de 22 artene er det kun 6 arter som hekker/er observert i planområdet, og av disse er det bare 2 arter som er vurdert som truet. Videre opplyses det av grunneierne i området at de to dyreartene med strengest vern er ulv og ål, og at de ikke er kjent med at disse artene eksisterer i området. Hubro, som er kategorisert i den nest strengeste rødlisterkategorien oppgis lokalisert 4 km fra området, og det hevdes at arten ikke kan tillegges vekt. 8 fuglearter er kategorisert i den tredje strengeste kategorien (VU – sårbar). De andre er såkalte NT - nær truede arter. Kjølén Vindpark AS skriver at nær truede arter (NT-arter) i følge Artsdatabanken ikke skal omtales som truet.

NVE kan slutte seg til at det i denne saken er lagt ned et betydelig feltarbeid i forbindelse med konsekvensutredningen av tiltaket. Etter vår vurdering utgjør konsekvensutredningen et godt beslutningsgrunnlag. Når det gjelder henvisning til de 22 rødlisterartene i Vestfjella vil NVE presisere at vi mener Vestfjella som område, herunder både plan- og influensområdet. Der er i følge utredningen registrert 30 rødlistede arter som enten er påvist eller sannsynligvis forekommende i influensområdet til Kjølén vindkraftverk. I ettertid er det også tilkommet informasjon om forekomst av arten neoten småsalamander. Av disse artene er 22 fuglearter. I utredningen skrives det at 13-14 av disse antas å ha regulære forekomster. I beskrivelse av fugl er det oppgitt 1 art som er klassifisert som sterkt truet (EN), 8 som sårbare (VU) og 13 som nær truet (NT). Ifølge konsekvensutredningen knyttes de sjeldneste og mest sårbare fugleartene til mosaikken av myr, våtmark og gammelskog. Dette sammenfaller delvis med naturreservatene og områdene som er foreslått vernet, men også det øvrige arealet vurderes å ha betydning. Totalt sett vurderes planområdet i utredningene til å ha stor verdi med tanke på biologisk mangfold. Videre vurderes en eventuell realisering av tiltaket å gi stor negativ konsekvens for biologisk mangfold.

NVE har i vedtaket om avslag ikke vektlagt virkninger for de forekommende dyre- og fugleartene med strengest vern, hubro, ulv, ål og neoten småsalamander. Grunnen til det er at NVE vurderer sannsynligheten for vesentlige virkninger som små, grunnet både graden av forekomst, avstand til planområdet og liten sannsynlighet for negative virkninger i sjøer og elver. NVE har ikke funnet grunnlag for å vurdere innspillet fra Kjølens Vindpark AS om at det bare er 6 av de 13-14 oppgitte rødliste fuglearter i utredningen oppgis å ha regulære forekomster i plan og influensområdet.

I klagenes påpekes det at NVE i sitt vedtak har fremhevet arten nattravn, en av de åtte arter klassifisert som sårbar (VU). Multiconsult har i en ny vurdering av 13.03.2013 skrevet at det er grunn til å anta at det nasjonale bestandsestimatet for arten er basert på for dårlig datagrunnlag, og at anslaget er for lavt. Dette er også argumenter som er kjent fra konsekvensutredningen. Multiconsult skriver at en mer omfattende kartlegging i Norge ville medført en nedjustering fra sårbar til nær truet (NT). I Sverige ble det nasjonale bestandsestimatet tredoblet, til 7000 par, etter en riksdekkende kartlegging i 2007. Det opplyses at arten er registrert som nær truet i Sverige, og livskraftig i Danmark og Finland. Videre opplyses de at nattravnens status som sårbar har vært en viktig faktor for vurderingen av vindkraftverkets virkninger for biologisk mangfold. En eventuell nedjustering fra VU til NT ville i følge Multiconsult også medført en nedjustering av konsekvensgrad for biologisk mangfold. Kjølens Vindpark AS skriver at dette er informasjon NVE ikke hadde ved avslagstidspunkt. De vurderer den nye informasjonen om biologisk mangfold som så viktig at NVE bør gjøre en ny vurdering mot naturmangfoldloven §§ 5, 8-12.

NVE har i vedtaket sagt at en realisering av tiltaket kan få betydning for den regionale/ nasjonale bestandsutviklingen for blant annet nattravn, jf. naturmangfoldloven §§ 5 og 9. Dette er basert på foreliggende informasjon, som på vedtakstidspunkt var søknad med konsekvensutredning, tilleggsopplysninger og offentlig kunnskap fra blant annet Artsdatabanken. I Artsdatabanken er arten vurdert som sårbar (VU). Her fremgår det at det antas å være 140-400 par i Norge. Selv om det i utredningen vises at det også er andre områder i nærheten som er like viktig, eller viktigere enn planområdet for nattravn, har NVE i denne saken vektlagt at det er notert ca. 60 syngende nattravn-hanner i planområdet. Dette kan indikere at det er like mange aktive revirer, og trolig også hekkinger, innenfor planområdet. Dette utgjør mellom 15 og 42 % av Artsdatabankens tall for hekkende par. Nattravn flyr ikke så høyt at kollisjon med vindturbinvinger vurderes som et vesentlig problem, men arten stiller krav til ro på hekkeplassen og vil trolig fortrenkes fra områder med mye menneskelig aktivitet. Nattravn hekker på høydedrag/koller der lokalisering av inngrep i forbindelse med et vindkraftverk er naturlig. Omfanget av fortrenkning er det etter NVEs vurdering vanskelig å si noe om, men det er grunn til å tro at virkningene av vindkraftverket ikke bare begrenses til de områdene som blir fysisk berørt. På dette grunnlag la NVE føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 til grunn for vår vurdering av at en realisering av tiltaket kan være i strid med forvaltningsmålet for arten nattravn, jf. naturmangfoldloven § 5.

NVE konstaterer at det knyttes usikkerhet til bestandsutviklingen for arten nattravn i Norge. Dette er en vurdering som styrkes av den nye rapporten fra konsultentselskapet Multiconsult. Samtidig understrekes det at konsultentselskapets rapport kun er en teoretisk sannsynlighetsvurdering. Det er ikke en gjennomført kartlegging som kan sies å erstatte de opplysningene som foreligger i Artsdatabanken. NVE kan derfor ikke se at rapporten gir noe nytt faglig grunnlag som taler for at NVE skal snu vurderingen av at føre-var-prinsippet bør legges til grunn for denne arten.

4.4 Gammelskog

Flere klageinstanser mener at det er feil å tillegge gammelskogsområdene på Lauvliene, Snupperås og Tilleråsen vekt i vurderingen av virkninger for biologisk mangfold i planområdet. Det skrives blant

annet at NVEs fremstilling av alder på skog/vegetasjonstyper i planområdet er feil. Flere instanser fremlegger også en rapport av 17.10.2011 fra Reidar Haugan om biologisk mangfold i området, skrevet i forbindelse med konsekvensutredningen av vindkraftverket. Her fremgår det at det er betydelige svakheter og feil i det arbeidet som er lagt til grunn for utredningene. Skogverdier i nevnte områder hevdes å være betydelig lavere enn det som legges til grunn for NVEs vedtak. Det opplyses også at skogverdiene i planområdet i gjennomsnitt er lavere enn gjennomsnittet i Aremark kommune.

NVE tar dette til etterretning. At det er uenighet om verdiene i skogen i planområdet er NVE kjent med fra høringen av søknader og konsekvensutredning. NVE har lagt konsekvensutredningens vurdering av skogverdier i planområdet til grunn for vedtaket. Vi kan ikke se at den nye rapporten inneholder ny informasjon som gir grunnlag for å endre vedtaket.

4.5 Avstand fra vernede områder

Vedrørende vernegrenser skrives det i innkomne klager at det forsøkes å bruke barskogvernet som grunnlag for å avslå søknaden, og det stilles spørsmål til om vernegrensene gjelder eller om også verneformålet har et stort bufferareal utenfor vernesonene. Havass Skog SA advarer mot å vektlegge områder som er trukket fra verneprosesser, og buffersoner rundt eksisterende vernede områder. Dette vil gjøre det effektive vernet større enn kompensasjonen, og gjøre fremtidige verneprosesser vanskeligere. Videre skriver de at de ikke er kjent med at det foreligger reelle planer for frivillig vern av skog i planområdet.

NVE er kjent med argumentene nevnt over, men vil påpeke at avstand til vernede områder ikke er brukt som grunnlag for avslaget.

4.6 Tap av INON

Vedrørende INON skriver flere klageinstanser at det er feil å legge bortfall av INON til grunn for avslaget av Kjølen vindkraftverk. Det hevdes at flere dammer, regulert til kraftproduksjon i planområdet sammen med hytter, veier, hogstflater og andre spor etter mennesker påvirker området. Det påpekes også at det vil bli bygget ytterligere skogsbilveier. Både Kjølen Vindpark AS og andre skriver at NVE tar feil når de skriver at tiltaket vil medføre bortfall av minimum 2,8 km². Dette er etter Kjølen Vindpark AS sin vurdering et tall på maksimaltap. De påpeker i denne sammenheng at en flytting av mellom fem og ti turbiner vil redusere tap av INON kraftig. Dette er ikke vurdert av NVE som et avbøtende tiltak. Fylkesmannen har lagt frem en annen vurdering av tapet av INON, men grunneierne i planområdet mener at Fylkesmannens INON-registrering er lite troverdig sett i lys av Fylkesmannens kamp mot vindkraftverket.

NVE konstaterer i denne sammenheng at det er uenighet om begrepet INON. NVE har i vedtaket vektlagt at en eventuell realisering av tiltaket vil gi vesentlig reduksjon av INON, men ikke fastsatt tapets størrelse. INON-begrepet er definert av Direktoratet for naturforvaltning (DN) på http://www.dirnat.no/inon/hva_er_inon/. Skogsbruk og mindre skogsbruksveier endrer ikke et områdes INON-status, men det kan være usikkerhet om for eksempel de eksisterende dammene i Skollenborgvassdraget påvirker INON. Om dette sier DN at følgende tiltak og anlegg defineres som tyngre tekniske inngrep:

- *magasiner (hele vannkonturen ved høyeste regulerte vannstand), regulerte elver og bekker*
  - *gjelder regulerte elver og bekker der vannføringen enten er (vesentlig) senket eller økt*

- *gjelder i hovedsak magasiner der periodiske reguleringer gjennom året innebærer vannstandsøkninger og eller – senkning på en meter eller mer*
- *vannstrengen helt ned til sjø blir betegnet som inngrep*
- *for kraftverk i elv/bekk uten magasiner, betegnes elvestrengen mellom vanninntak og utløp kraftstasjon som inngrep*

NVE konstaterer at DN definerer vannmagasiner som tyngre tekniske inngrep som reduserer inngrepsfrie områder etter INON-definisjonen. Dette gjelder imidlertid i hovedsak magasiner der vannføringen gjennom området innebærer en heving eller senking av vannspeilet med mer enn en meter. NVE mener det kan diskuteres hvorvidt de omtalte dammene vil medføre reduksjon i INON eller ikke, men konstaterer at vannspeilet i dammene slik det er nå uten drift ikke endres vesentlig over året. NVEs vurdering er derfor at disse dammene ikke er definert som tyngre tekniske inngrep som medfører bortfall av INON. For øvrig vises det til brev av 20.11.2012 fra Fylkesmannen i Østfold, der det fremgår at de mener at tiltaket vil gi større reduksjoner av INON enn det som fremgår av konsekvensutredningen.

4.7 Driftstider og prosjektøkonomi

Vedtaket inneholder ifølge Kjøløen Vindpark AS både faktafeil og misvisende beskrivelser hva gjelder brukstimer og produksjonsestimater, noe som kan føre til misforståelser om økonomien i prosjektet. For det første skriver de at årsmiddelvind i 120 m høyde er beregnet til 6,9 m/s, ikke 6,7- 6,9 m/s. Det lavere anslag refererer til et ikke omsøkt alternativ. Videre mener de at NVEs sammenligning med de fremlagte driftstimene i E.ON Vind Sverige AB vindkraftprosjekter i Marker er misvisende. Dette skyldes at søknaden i Marker er basert på en annen vindturbin enn det som er benyttet i beregningene for Kjøløen vindkraftverk. De skriver at E.ON Vind Sverige AB også har gjort beregninger for samme turbintype som det er benyttet i Aremark, og kommet til et sammenlignbart resultat med deres beregning på 3285 brukstimer på merkeeffekt. Både dette og beskrevne erfaringer fra bruken av den aktuelle vindturbinen i utlandet tilsier etter deres mening at det bør festes tillit til framlagte estimat for driftstider og økonomi i prosjektet. De opplyser for øvrig at det er igangsatt SODAR-vindmålinger i planområdet, og at de første resultatene av dette vil bli tilgjengelig i september 2013.

NVE har i vedtaket sagt at tiltaket kan være et økonomisk gjennomførbart prosjekt. Denne betraktningen står uavhengig av om det legges 6,7 eller 6,9 m/s til grunn. NVE konstaterer samtidig at det er usikkerhet til vindressursene og antall driftstimer på merkeeffekt med ulike vindturbiner.

4.8 Kommunens behandling av saken

Flere klageinstanser mener det er galt å hevde at tiltaket ikke har kommunal tilslutning, da de mener at det kommunale vedtaket om å si nei til en konsesjon ikke representerer lokalbefolkningens syn på saken. Dette begrunnes med at flere kommunestyrerepresentanter valgte å stemme i strid med en positiv folkeavstemning i kommunen, inhabilitet gjennom blant annet økonomiske insentiv for å si nei, og feilvurdering av inhabilitet knyttet til det positive kommunevedtaket som ble opphevet. På dette grunnlag hevdes det at kommunestyrets vedtak er i strid med folkets vilje, og at det bør legges større vekt på den avholdte folkeavstemningen og på vedtak fra de politiske partiene i kommunen.

NVE viser i denne sammenheng til prosessbeskrivelsen i vedtaket.

4.9 Regional behandling av saken

Flere klageinstanser mener at det er galt å hevde at tiltaket ikke har regional tilslutning. Dette begrunnes med at fylkestinget har vedtatt støtte til tiltaket, på tross av en negativ innstilling fra fylkesrådmannen. Fylkesmannen er negativ, men det poengteres at Fylkesmannen representerer staten,

ikke fylket. Det skrives også at NVE har unnlatt å kommentere problemet med at Fylkesmannen opptre i så mange sammenhenger i denne saken, noe som etter deres mening blant annet har vært avgjørende for at det positive vedtaket i kommunestyret ikke ble stående. Det gjøres også et poeng ut av den følelsesmessige involveringen de mener at kan knyttes til saksbehandlere hos Fylkesmannen og i fylkeskommunen.

NVE viser i denne sammenheng til prosessbeskrivelsen i vedtaket.

4.10 Andre virkninger

Det fremheves at kommunen har dårlig økonomi og lite industri, og behov for flere arbeidsplasser. Videre påpekes det at eiendomsskatt og økt skatteinngang fra prosjektet ville mer enn dekket underskuddet i den kommunale sektor og sikret drift av kommunen. Grunneiere i planområdet v/Bøhn m.fl. skriver også at debatten i for liten grad har berørt virkningene ny fornybar energiproduksjon vil ha i et klimaperspektiv. Det påpekes også at 98,6 % av grunneierne i planområdet er positive til tiltaket, og det hevdes at dette burde ha vært tillagt større vekt.

NVE tar dette til etterretning.

5 Oppsummering

I vedtak av 01.03.2013 meddelte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) avslag på søknadene om konsesjon for Kjølén vindkraftverk med tilhørende nettilknytning i Aremark og Halden kommuner, Østfold fylke. NVEs vedtak ble påklaget av Aremark Næringsforum, Forhandlingsutvalget for grunneiere v/Holth, Grunneiere i planområdet v/Bøhn m.fl, Felles brev fra barnefamilier og unge i Aremark, Havass Skog SA og Kjølén Vindpark AS.

NVE har i denne saken vektlagt tiltakets virkninger for det sammenhengende naturområdet Ankerfjella, Vestfjella, Trømborgfjella og Rødnesfjella, og virkninger for naturmangfold. NVE har også vektlagt at en eventuell realisering av tiltaket ville ha medført en vesentlig reduksjon av Østfolds gjenværende INON. NVE har i avslaget lagt vekt på virkninger som etter vår vurdering er av en slik type og tyngde at de alene medfører at søknaden må avslås. Det er derfor ikke gjort en fullstendig vurdering av alle virkninger av prosjektet. NVE opprettholder avslaget på søknadene om konsesjon fra Kjølén Vindpark AS og Hafslund Nett AS. Dersom departementet mener at den informasjonen som er fremlagt i innkomne klager tilsier at det bør gjennomføres en fullstendig vurdering av alle sidene av prosjektet er NVE positive til å gjennomføre dette.